

Одноставе партнерство в Україні та світі: головні факти і висновки

Спираючись на власні дослідження та роботу інших громадських організацій ЛГБТ спрямування, Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ» констатує:

- **Певний відсоток населення України складають ЛГБТ особи (гомосексуали, бісексуали і трансгендери), які мають потребу у врегулюванні своїх де-факто сімейних стосунків як одноставих сімейних партнерів.** Хоча точна частка ЛГБТ у складі населення невідома, різні наукові дослідження оцінюють її у 2-10%. Беручи до уваги, що чисельність населення України віком більше 14 років (без урахування окупованого Криму) складає біля 36 мільйонів, можна оцінити загальну чисельність дорослого ЛГБТ населення України від 720 тисяч до 3,6 мільйона осіб. **За дуже приблизною оцінкою кількість стабільних одноставих пар в Україні вже зараз може складати принаймні 100-200 тисяч.**

- **Українське законодавство не передбачає жодної форми правового визнання таких стосунків, а натомість містить положення, що прямо дискримінують одноставих сімейних партнерів навіть порівняно з неодруженими різностатевими сімейними партнерами.** Наприклад, стаття 74 Сімейного кодексу України "Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі" визначає, що "майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності", подібно до законного подружжя; стаття 91 "Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою" прирівнює таких постійних сімейних партнерів до законного подружжя щодо утримання у разі непрацездатності; нарешті, стаття 211 "Особи, які можуть бути усиновлювачами" дозволяє їм спільне всиновлення дітей. Водночас, СКУ не містить жодної згадки про одноставих сімейних партнерів, а стаття 211 прямо передбачає, що "Усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі" (частина 3), таким чином встановлюючи пряму дискримінацію проти одноставих де-факто сімейних партнерів.

- **Міжнародні, а надто європейські, тенденції, а також прецедентне право Європейського суду з прав людини, вказують на потребу законодавчого врегулювання правового статусу одноставих сімей та вирішення їхніх нагальних проблем.** Як приклад, у 2008 році парламент Греції ухвалив закон про цивільний союз винятково для різностатевих пар, який з часом був оскаржений у Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ) як такий, що порушує право на повагу до особистого і сімейного життя та призводить до дискримінації між різностатевими та одноставими парами, завдаючи шкоди останнім. У 2013 році, у рішенні по справі "Валліанатос та інші проти Греції", ЄСПЛ погодився з аргументацією позивачів і вирішив, що держава порушила статтю 14 ("Заборона дискримінації") у поєднанні зі статтею 8 ("Право на повагу до приватного і сімейного життя") Європейської Конвенції про права людини (ЄКПЛ). У 2015 році грецький парламент поширив дію реєстрованого партнерства на одноставі пари. **За таких обставин, одностава пара у державі-члені Ради Європи, яка поскаржиться до ЄСПЛ на неможливість юридично оформити свої подружні стосунки в ситуації, коли аналогічна різностатева пара має таку можливість, має майже гарантований шанс виграти справу та отримати компенсацію за завдану їй шкоду.** У 2014 році дві одноставі подружні пари подали такий позов проти України і тепер очікують розгляду своїх заяв.

- **Одноставі сімейні партнерства, цілком аналогічні до звичних різностатевих сімей, були, є і будуть існувати в нашій країні, незалежно від того, чи існує відповідний закон.** Вони створюються на основі кохання та взаємодопомоги конкретних людей – гомо- та бісексуальних мешканців України – а не на підставі якогось документу чи реєстрового запису. Закон про реєстроване партнерство для одноставих і різностатевих пар призначений лише вирішити проблеми таких сімей, які по суті не відрізняються від тих, з якими стикаються подружжя у звичайному шлюбі.

- Наприкінці 2016 року та в січні 2017 року Центр "Наш світ" провів інтернет-опитування серед ЛГБТ України. У цьому опитуванні взяли участь 1519 осіб – 1263 чоловіків і 250 жінок; 6 осіб, відповідаючи на запитання про стать, обрали варіант відповіді "інше". **88,9% тих, хто брав участь в опитуванні, зазначили як проблему "Необхідність при спілкуванні зі сторонніми людьми видавати себе за тих, ким ви не є".** Крім того стикалися з проблемами при оформленні прав власності на спільно

придбані коштовні речі 15,7% респондентів, а при оформленні власності на нерухомість – 13,1% опитаних. На складнощах при оформленні спадщини зробили акцент 11,2% опитуваних. Про складнощі з оформленням субсидій через невизначений статус одностатевих пар заявили 13,8% респондентів. Різноманітні державні та комерційні структури пропонують певні пільгові програми, які розраховані на сім'ї – всі вони є недоступними для одностатевих пар. Про це як проблему згадали 24,4% опитуваних. 12,3% від усіх, хто взяв участь в опитуванні, вказали що стикалися з відмовою в усиновленні дитини (серед жінок таких було 22,0%).

- Переважна більшість українського суспільства негативно ставиться до ЛГБТ осіб у цілому та ефективної реалізації їхніх прав людини, зокрема, на особисте та сімейне життя. Соціологічне опитування, яке було на початку 2016 року проведене Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Центру "Наш світ", показало, що 60% українців ставляться до ЛГБТ людей негативно, і лише 4% – позитивно; 45% вважають, що мають існувати певні обмеження їхніх прав. Разом з тим, варто відзначити, що майже третина опитуваних ставиться до ЛГБТ байдуже, тобто, нейтрально; також третина респондентів, у принципі, підтримує рівність прав для ЛГБТ. Масштабне загальнонаціональне дослідження проблем дискримінації, здійснене Інформаційним центром "Майдан Моніторинг" і Дослідницького бюро "Sociologist" виявило, зокрема, що лише 11% українців вважають, що наше суспільство готове до легалізації одностатевих шлюбів. Проте, **сучасна демократична держава має обов'язок враховувати, по можливості, інтереси всіх соціальних груп та протидіяти проявам нетерпимості проти уразливих груп – зокрема, гомофобії, про що йдеться у багатьох міжнародних документах, які стосуються України.**

- Українська влада визнає цей свій обов'язок, про що свідчить урядовий План дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року. Серед іншого, він передбачає "розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар з урахуванням майнових і немайнових прав, зокрема володіння та наслідування майна, утримання одного партнера іншим в разі непрацездатності, конституційного права несвідчення проти свого партнера" до кінця II кварталу 2017 року (пункт 105, захід 6).

- Міжнародний досвід показує, що юридичне визнання одностатевих сімейних пар не викликає помітних соціальних та правових проблем у масштабах цілого суспільства і водночас сприяє вирішенню таких проблем у цих пар. Очікувана кількість зареєстрованих сімейних одностатевих пар складає від кількох десятків до декількох відсотків від числа звичайних шлюбів, укладених за той самий проміжок часу. Реєстроване партнерство / цивільний союз, як альтернативна форма визнання подружніх відносин, є затребуваним також серед гетеросексуальних сімейних пар, які за тієї чи іншої причини не хочуть укласти звичайний шлюб.

- Основні відмінності між звичайним шлюбом і реєстрованим партнерством полягають у спрощеній процедурі укладення та розірвання останнього, а також у питаннях щодо всиновлення дітей. Реєстрованим партнерам часто не дозволяється спільне всиновлення дітей третіх осіб, але дозволяється всиновлення дітей своїх партнерів, яких вони спільно виховують.

Зважаючи на все вищевикладене, ми рекомендуємо українській владі забезпечити ухвалення законодавства з метою запровадження в Україні реєстрованого сімейного партнерства двох людей будь-якої статі, у загальних рисах подібного до звичайного шлюбу, за прикладами аналогічного законодавства розвинених країн.

Дослідження Центру «Наш світ» з питань одностатєвого партнерства «**Право на пошуки щастя**»: <http://gay.org.ua/publications/The-Right-to-the-Pursuit-of-Happiness.pdf>

Повні дані інтернет опитування ЛГБТ України щодо їхнього ставлення до закону про реєстроване громадянське партнерство, про проблеми, з якими стикаються одностатєві пари, (грудень 2016 – січень 2017) за посиланням: <http://gay.org.ua/documents/Data-table.docx>

За більш детальною інформацією звертайтеся до експертів **Правозахисного ЛГБТ Центру «Наш світ»**: Андрій Кравчук, e-mail: antidi@gay.org.ua, Анатолій Грибанов, e-mail: grybanov@gay.org.ua